

🌀 **שם המחקר:** הקשר בין תפיסת מסוגלות הורית ומערכת ה-Caregiving לבין עמדות אימהות למתבגרים עם

מוגבלות שכלית התפתחותית, בנושא מיניות ומערכות יחסים.

🌀 **שנה:** 2023

🌀 **סוג מחקר:** תזה

🌀 **מס' קטלוגי:** 890-662-2021

🌀 **שמות החוקרים:** דנה בירנברג, בהנחיית: ד"ר ריקון צמרת

🌀 **רשות המחקר:** המכללה האקדמית לחינוך וחברה, אורנים

תקציר מנהלים:

מיניות האדם היא צורך אנושי אוניברסלי הבא לידי ביטוי בכל תחומי החיים. החינוך למיניות בריאה נמשך לאורך מעגל החיים ושותפים בו הילדים, ההורים, מערכת החינוך, המדיה האלקטרונית ונוספים. למרות חשיבותו, נושא החינוך למיניות בריאה מעורר לא פעם קושי ומבוכה בקרב הורים ואנשי חינוך בהתנהלותם מול מתבגרים, לא כל שכן מול מתבגרים עם מגבלה שכלית. המחקר הנוכחי בחן את הקשר בין מאפייני מערכת ה-Caregiving (מערכת ההגנה והתמיכה) של אימהות למתבגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית לבין מסוגלות ההורית והקשר של משתנים אלה לעמדותיהן, בנושא מיניות ומערכות יחסים.

חיי היומיום של הורים לצדו של ילדם המתבגר/ת עם מוגבלות שכלית התפתחותית, מאתגרים את יכולות ההורות שלהם כמו גם את עמדותיהם כלפי מיניות המתבגר. נראה כי לצד עמדותיהם הכלליות בנושא הם מבטאים לעיתים, חוסר מודעות לכך שילדם פעיל מינית ועל כן נמנעים מעיסוק בנושא על מנת שלא לעוררו.

המחקר הנוכחי נערך במתודולוגיה כמותית, בקרב 150 אימהות, בגילאי 34-60, למתבגרים בגילאים 12-21, המתחנכים במערכת חינוכית מיוחדת, אשר אובחנו עם מוגבלות שכלית התפתחותית, בכל הארץ. האימהות מילאו ארבעה שאלונים: שאלון דמוגרפי, שאלון מסוגלות הורית, שאלון מידת ה-Caregiving (המורכב משני ממדים: ממד חרדה וממד נמנעות), ושאלון עמדות הורים בנושא מיניות ילדם.

שאלת המחקר הייתה האם קיים קשר בין מערכת ה-Caregiving (מערכת ההגנה והתמיכה) לבין מסוגלות ההורית של אימהות למתבגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית לעמדותיהן ביחס למיניות ומערכות יחסים של ילדיהן? והשערות המחקר היו 1. ימצא קשר בין ממדי מערכת ה-Caregiving ותפיסת מסוגלות הורית לבין עמדות של אימהות למתבגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית (גיל 12-21) בנושא מיניות ומערכות יחסים.

1א. ימצא קשר שלילי בין ממדי Caregiving לבין תפיסת מסוגלות הורית. ככל שרמות החרדה והנמנעות תהיינה גבוהות, כך תפיסת מסוגלות ההורית תהיה נמוכה (Raizer, 2003)

1ב. ימצא קשר שלילי בין ממדי Caregiving לבין עמדות האימהות בנושא מיניות ומערכות יחסים. כך שכל שרמות הנמנעות והחרדה גבוהות, כך האימהות יהיו בעלות עמדה שלילית יותר כלפי מיניות ומערכות יחסים של ילדיהן (Ardelt & Eccles, 2001).

1ג. ימצא קשר חיובי בין מסוגלות הורית, לבין עמדות של אימהות למתבגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית (גיל 12-21) בנושא מיניות ומערכות יחסים. כך שכל שמסוגלות ההורית תהיה גבוהה, כך האימהות יהיו חיוביות יותר כלפי מיניות ומערכות יחסים של ילדיהן (Shaver et al., 2009).

1ד. תפיסת מסוגלות הורית תהווה משתנה מתווך בין ממדי ה-Caregiving לעמדותיהן של אימהות בנושא מיניות ומערכות יחסים.

ממצאי המחקר מלמדים כי תפיסת מסוגלות הורית נמצאה קשורה בקשר שלילי מובהק בינוני לממד חרדה במערכת ה-Caregiving. בנוסף, נמצא כי תפיסת מסוגלות הורית נמצאה בקשר חיובי מובהק בינוני לעמדות אימהות בנושא מיניות ומערכות יחסים. עוד נמצאו קשרים חיוביים מובהקים בינוניים בין תפיסת מסוגלות הורית לבין תתי הממדים של עמדות האימהות, גיל ההתבגרות, אינטימיות ורווקות. ממצאי המחקר עולה כי ממד נמנעות במערכת ה-Caregiving נמצא קשור בקשר שלילי מובהק עם עמדות אימהות בנושא מיניות. בנוסף, ממצאי המחקר מלמדים כי קיימים קשרים שליליים מובהקים וחלשים בין תתי הממדים: גיל ההתבגרות ורווקות לבין ממד נמנעות. כמו כן, נמצא קשר שלילי מובהק וחלש בין תתי הממדים לבין ממד החרדה. ממצאי המחקר לא תמכו בהשערות בדבר הקשר בין תפיסת מסוגלות הורית לבין ממד נמנעות. בנוסף, לא נמצא קשר בין עמדות אימהות בנושא מיניות ומערכות יחסים, לבין ממד החרדה. ממצאי המחקר לא תמכו בהשערה כי תפיסת מסוגלות הורית תהווה משתנה מתווך, אלא משתנה העומד בפני עצמו.

אי לכך, חשיבות המחקר נעוצה בהבנת הקשר בין מאפיינים הוריים לאופן שבו הם מתמודדים בהקשר לחינוך ילדם למיניות בריאה. הבנה זו תאפשר ליועצות חינוכיות לפתח תוכניות התערבות ומניעה ממוקדות כגון: העשרת הידע בתחום מיניות בריאה לאנשים עם מגבלה, התמודדות עם לחצים הקשורים בגידול מתבגר עם מוגבלות והגברת תחושת המסוגלות ההורית, התמודדות הורים עם בעיות התנהגות, פיתוח רשת חברתית תומכת וכדומה. למחקר הנוכחי השלכות תיאורטיות והשלכות יישומיות. מבחינה תיאורטית, מחקר זה בחן לראשונה את הקשר בין מערכת ה-Caregiving ומסוגלות הורית לבין עמדות אימהות למתבגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בנושא מיניות ומערכות יחסים, תוך בחינת התפקיד המתווך של תפיסת מסוגלות הורית בקרב אימהות, וזאת התבסס על המודל האקולוגי של בלסקי המקשר בין מאפייני הורות לתפיסתם. ממצאי המחקר מעשירים את גוף הידע ומתקפים בחלקם את מודל התפתחות ההורים והצמיחה האישית של האימהות. באופן ייחודי, המחקר מוסיף עוד נדבך לספרות המחקר, בבחינת תפיסת מסוגלות הורית כמתווך בין מערכת ה-Caregiving ועמדות בנושא מיניות ומערכות יחסים בקרב אימהות למתבגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

השכלה מתמשכת בתחום המיניות חיונית למבוגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, במיוחד בהתייחס לבריאות מינית, הריון, אמצעי מניעה, מין בטוח, התעללות וכו'. מתחילות להופיע עדויות לגבי היתרונות של תוכניות חינוכיות המיועדות לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית. מחקרים מראים שחינוך מיני יכול לעזור לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית להגביר את רמת הידע והמודעות שלהם לגבי התעללות מינית (Murphy, 2003). המודל הפילוסופי והתיאורטי המתפתח של מיניות אצל אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית מחייב מעורבות של צוות מטפל ומטפלים במשפחה, והכשרת משתמשי השירות. הכשרה כזו תצמצם למינימום תגובות אקסצנטריות לצרכים ולביטויים מיניים של משתמשי השירות, ותאפשר את האוטונומיה המינית והנורמליזציה שלהם (Chrastina & Vecerova, 2020). חינוך מבוסס בבית ספר הוא דרך חסכונית לתמוך בבריאות המינית של תלמידים, שכן צעירים מבליים חלק ניכר מזמנם במסגרות אלו, בתקופה שבה הם מנווטים אבני דרך רבות הקשורות למיניות (UNESCO, 2016, 2018). יתר על כן, בתי ספר מספקים סביבות למידה מובנות, מעסיקים מחנכים המיומנים בהעברת תוכן תואם גיל וחומרים מבדילים ללומדים, נתפסים כמקורות מידע מהימנים, מודעים לרוב לנסיבות האישיות של התלמידים, והם גם בעמדה לקשר בין תלמידים והורים עם מגוון שירותי תמיכה מקומיים (UNESCO, 2016, 2018).

במחקרי המשך ניתן יהיה לבחון את מטרות המחקר הנוכחי באמצעות המתודה האיכותנית ובראיונות חצי מובנים, אשר יוכלו להעמיק את תוצאות המחקר. בנוסף, ניתן לבצע מחקרים השוואתיים ולבחון הבדלים בין קבוצות כגון: אימהות ואבות, בנים עם מוגבלות שכלית ובנות עם מוגבלות שכלית. בנוסף, ניתן יהיה לבחון עמדות בנושא מיניות ומערכות יחסים עם אימהות למתגברים מאוכלוסיות שונות כגון: אוטיזם, ליקויי למידה, שיתוק מוחין (CP) ועוד. ניתן לבצע מחקרים במגזרים השונים בחברה הישראלית כגון: ערבים, בדואים, דרוזים ועוד.

- [לפריט המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)